

Regeringskansliet

Promemoria

2017-11-10
S2017/06379/FST

Socialdepartementet

Nytt åldersdifferentierat underhållsstöd och direktåtkomst för
Försäkringskassan

Innehåll

1	Promemorians huvudsakliga innehåll.....	3
2	Författningsförslag.....	7
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	7
2.2	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	8
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.....	10
3	Gällande bestämmelser om underhållsstöd m.m.	13
3.1	FN:s konvention om barnets rättigheter	16
4	Förändringar inom underhållsstödet	19
4.1	Ytterligare differentiering och höjning av underhållsstödet	19
5	Direktåtkomst för Försäkringskassan.....	33
5.1	Direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen	33
5.1.1	Sekretessfrågor.....	40
6	Ikraftträdande	43
7	Konsekvenser.....	45
7.1	Konsekvenser för enskilda	45
7.1.1	Höjt underhållsstöd för barn som är 11–14 år och 15 år eller äldre.....	45

7.1.2	Konsekvenser för barn.....	50
7.1.3	Konsekvenser för jämställdheten.....	51
7.1.4	Konsekvenser med anledning av att Försäkringskassan får direktåtkomst.....	51
7.2	Konsekvenser för staten.....	52
7.2.1	Höjt underhållsstöd för barn som är 11–14 år och 15 år eller äldre	52
7.2.2	Konsekvenser för staten med anledning av direktåtkomst för Försäkringskassan	54
7.3	Konsekvenser för kommuner	55
8	Författningskommentar	57
8.1	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	57
8.2	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	58
8.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet	59

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

Ärendet

Denna promemoria har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av tjänstemän inom Socialdepartementet. Arbetsgruppen har haft till uppdrag att dels utarbeta förslag om en höjning av underhållsstödet med 150 kronor för barn som är 11–14 år och med 350 kronor per månad till barn som är 15 år eller äldre, dels att ta fram förslag om direktåtkomst till Skatteverkets beskattningsdatabas i ärenden om betalningsskyldighet för underhållsstöd.

Förslagen om en höjning av underhållsstödet för vissa åldersgrupper grundar sig på en överenskommelse mellan regeringen och Vänsterpartiet och aviserades i samband med budgetpropositionen för 2018 (utgiftsområde 12).

Genom beslut den 4 juni 2009 bemyndigade regeringen chefen för Socialdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en allmän översyn av hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar (dir. 2009:56). Utredningen tog sig namnet Utredningen om ekonomi och samarbete vid särlevnad (Särlevandeutredningen). Utredningen lämnade i juni 2011 sitt slutbetänkande Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull (SOU 2011:51). Betänkandet har remissbehandlats. Särlevandeutredningen lämnade inget författningsförslag om underhållsstödets belopp men ansåg att underhållsstödets storlek borde differentieras i tre olika åldersgrupper som liknade de som tidigare har tillämpats för civilrättsliga underhållsbidrag.¹ Regeringen har lämnat en proposition

¹ Socialstyrelsens numera upphävda allmänna råd 1989:6, Underhållsbidrag till barn.

(2016/17:216) om åldersdifferentierat underhållsstöd och höjt grundavdrag för bidragsskyldiga föräldrar. Förslagen innebär dels att underhållsstödet höjs med 150 kronor per månad för barn som är 15 år eller äldre, dels att grundavdraget för bidragsskyldiga föräldrar höjs till 120 000 kronor per år.

I denna promemoria utgår arbetsgruppen från beloppen som föreslås i ovan nämnda proposition.

Försäkringskassan har i en skrivelse till regeringen lämnat en framställan om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet som innebär att myndigheten får direktåtkomst till uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas i ärenden om underhållsstöd.

Sammanfattning

Differentiering av underhållsstödet

Barns behov varierar i olika åldrar. Det finns därför enligt arbetsgruppen skäl att differentiera storleken på underhållsstödets belopp uppdelat på tre åldersgrupper (0–10 år, 11–14 år respektive 15 år och äldre), för att bättre svara mot de kostnader som finns för att tillgodose barns varierande behov. Regeringen har i proposition 2016/17:216 lämnat förslag att underhållsstödet för barn som är 15 år eller äldre höjs med 150 kronor till 1 723 kronor per månad från och med februari 2018.

Det finns enligt arbetsgruppen skäl för att höja underhållsstödet även till barn som är 11–14 år och föreslår att underhållsstödet ska höjas med 150 kronor per månad för den åldersgruppen. Arbetsgruppen föreslår även att barn som är 15 år eller äldre får en ytterligare höjning med 350 kronor per månad. Höjningarna innebär att underhållsstödet bättre svarar mot hälften av barns normalbehov i de åldersgrupperna. Underhållsstöd ska därmed lämnas med 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 11 år och med 1 723 kronor i månaden från och med månaden efter det att barnet har fyllt 11 år samt med 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter det att barnet har fyllt 15 år. Beräkningen av underhållsstöd i form av utfyllnadsbidrag ska utgå från samma belopp.

Höjningen av underhållsstödet till ett barn som har fyllt 11 eller 15 år omfattas inte av socialförsäkringsbalkens krav på ansökan om ökning av en förmån. Det behövs således inte någon ansökan från den som önskar ett högre underhållsstöd med anledning av att barnet har fyllt 11 eller 15 år.

Den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsbelopp ska omprövas när ett högre underhållsstöd lämnas till barnet med anledning av att barnet har fyllt 11 eller 15 år. En ändring av betalningsbeloppet vid en sådan omprövning ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 11 eller 15 år.

Att underhållsstöd lämnas med 150 respektive 350 kronor mer per månad innebär att den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsbelopp blir högre i samma omfattning – i den utsträckning som han eller hon har betalningsförmåga att betala ett högre betalningsbelopp.

Förslaget om en höjning av underhållsstödet med 350 kronor per månad till barn som är 15 år eller äldre föreslås träda i kraft den 1 augusti 2018 och tillämpas på underhållsstöd och betalningsskyldighet för tid från och med september 2018. Förslaget om en höjning av underhållsstödet med 150 kronor per månad till barn som är 11–14 år föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas på underhållsstöd och betalningsskyldighet för tid från och med februari 2019.

Direktåtkomst för Försäkringskassan

I proposition 2016/17:58 föreslås att Försäkringskassan ska få direktåtkomst till vissa uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas om uppgifterna behövs i ett ärende om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst eller beräkning av bostadsbidrag.

Arbetsgruppen föreslår nu att Försäkringskassan ska få ha sådan direktåtkomst även i ett ärende om betalningsskyldighet för underhållsstöd för en bidragsskyldig förälder. Direktåtkomsten ska få omfatta uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244), identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, samt uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.

Någon sekretessbrytande bestämmelse behöver enligt arbetsgruppens bedömning inte införas för att Försäkringskassan ska få ta del av de aktuella uppgifterna genom direktåtkomst.
Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 20 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2017/18:6 Föreslagen lydelse

18 kap. 20 §¹

Underhållsstöd till ett barn lämnas med
– 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 15 år, och

– 1 723 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år. – 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Första stycket gäller om inte något annat följer av 21–24 och 26–30 §§.

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2018.

2. Den nya bestämmelsen tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser september 2018.

¹ Senaste lydelse 2015:452.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 20 § och 19 kap. 34 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag i Föreslagen lydelse avsnitt 2.1

18 kap. 20 §¹

Underhållsstöd till ett barn lämnas med

– 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 15 år, och	– 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 11 år, – 1 723 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 11 år till och med månaden då barnet fyller 15 år, och
– 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.	– 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Första stycket gäller om inte något annat följer av 21–24 och 26–30 §§.

Lydelse enligt prop. Föreslagen lydelse 2016/17:216

19 kap. 34 §²

Betalningsbelopp enligt 10–17, 21, 26 och 27 §§ ska omprövas

1. när det finns ett nytt beslut om slutlig skatt,
2. när grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändras, och
3. när ett högre underhålls- 3. när ett högre underhålls-

¹ Senaste lydelse 2015:452.

² Senaste lydelse 2011:1434.

stöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 15 år.

En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 1 ska gälla från och med februari året efter det år då beslutet om slutlig skatt meddelades. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 2 ska gälla från och med månaden efter den då grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändrades, dock aldrig längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 3 ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 15 år.

stöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt *11 eller* 15 år.

En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 1 ska gälla från och med februari året efter det år då beslutet om slutlig skatt meddelades. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 2 ska gälla från och med månaden efter den då grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändrades, dock aldrig längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 3 ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde *11 eller* 15 år.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. De nya bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2019.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 8 c § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet¹ i stället för lydelsen enligt lagen (2017:388) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:388

Föreslagen lydelse

2 kap. 8 c §

Försäkringskassan får ha direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst enligt 26 kap. socialförsäkringsbalken eller beräkning av bostadsbidrag enligt 97 kap. socialförsäkringsbalken.

Försäkringskassan får ha direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om

1. *betalningsskyldighet för bidragsskyldig förälder enligt 19 kap. socialförsäkringsbalken,*

2. bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst enligt 26 kap. socialförsäkringsbalken, eller

3. beräkning av bostadsbidrag enligt 97 kap. socialförsäkringsbalken.

Direktåtkomsten får endast omfatta

1. uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244),

2. identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, och

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2003:670.

3. uppgift om den redovisningsperiod som deklARATIONEN avser.

3 Gällande bestämmelser om underhållsstöd m.m.

Föräldrar är underhållsskyldiga gentemot sina barn efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga (7 kap. 1 § föräldrabalken, förkortad FB). När ett barn bor varaktigt med bara den ena föräldern ska den andra föräldern fullgöra sin underhållsskyldighet genom att betala underhållsbidrag för barnet (7 kap. 2 § första stycket FB). Underhållsbidrag fastställs genom avtal mellan föräldrarna eller genom dom (7 kap. 2 § andra stycket FB).

Genom underhållsstödet garanterar samhället att barn till särlevande föräldrar får en viss försörjning om en bidragsskyldig förälder av olika anledningar inte fullgör sin underhållsskyldighet enligt FB. Bestämmelserna om underhållsstöd finns i 17–19 kap. socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, med tillhörande förordning (1996:1036) om underhållsstöd och föreskrifter från Försäkringskassan.

För rätt till underhållsstöd krävs bl.a. att barnets föräldrar inte bor tillsammans samt att barnet är folkbokfört och bor varaktigt hos endast en förälder (boföräldern). Boföräldern måste vara bosatt i Sverige. Ett barn som har fyllt 18 år har rätt till förlängt underhållsstöd om han eller hon bedriver vissa typer av studier. Även ett barn som varaktigt bor och är folkbokfört hos särskilt förordnade vårdnadshavare har rätt till underhållsstöd och förlängt underhållsstöd.

Från rätten till underhållsstöd och förlängt underhållsstöd finns ett antal undantag. Bland annat lämnas inte sådant stöd om det finns anledning att anta att en förälder som ska fullgöra sin underhållsskyldighet gentemot barnet genom att betala underhållsbidrag (den bidragsskyldiga föräldern) i rätt ordning betalar

underhåll med minst det belopp som skulle betalas ut som underhållsstöd till barnet. Stöd lämnas inte heller om det är uppenbart att den bidragsskyldiga föräldern på något annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll.

Om den bidragsskyldiga föräldern i rätt tid under minst sex månader betalar det fastställda betalningsbeloppet till Försäkringskassan lämnas inte längre underhållsstöd. Om det finns särskilda skäl för det, ska underhållsstöd ändå lämnas.

Underhållsstödet betalas ut av Försäkringskassan månadsvis i förskott. Stödet lämnas från och med månaden efter den månad när föräldrarna har flyttat isär eller rätt till stöd annars har uppkommit, dock inte för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden. Stödet lämnas längst till och med månaden då barnet har fyllt 18 år. Förlängt underhållsstöd lämnas längst till och med juni månad det år då barnet fyller 20 år.

Underhållsstöd kan lämnas som fullt underhållsstöd eller utfyllnadsbidrag. Ett fullt underhållsstöd uppgår för närvarande till 1 573 kronor per månad och barn. I prop. 2017/18:216 föreslås att barn som är 15 år eller äldre från och med februari 2018 får 1 723 kronor per månad från och med månaden efter det att barnet fyllt 15 år. Underhållsstödet är avsett att tillsammans med barnbidraget täcka hälften av normalkostnaden för ett barn. I budgetpropositionen för 2018 föreslås att barnbidraget från och med den 1 mars 2018 ska höjas med 200 kronor till 1 250 kronor per månad och barn.

När stödet lämnas i form av utfyllnadsbidrag görs en avräkning för det underhåll som den bidragsskyldiga föräldern enligt Försäkringskassans beräkningar har möjlighet att betala direkt till boföräldern eller, vid förlängt underhållsstöd, den studerande. Lämnas underhållsstöd i form av utfyllnadsbidrag är ingen av föräldrarna betalningsskyldig för det.

När fullt underhållsstöd lämnas för ett barn ska den bidragsskyldiga föräldern betala ett belopp till Försäkringskassan som helt eller delvis motsvarar det stöd som lämnats till barnet. Betalningsskyldigheten fastställs av Försäkringskassan. Enligt huvudregeln bestäms betalningsskyldigheten för varje barn som har rätt till underhållsstöd till ett visst belopp per år (betalningsbelopp) enligt en schabloniserad metod. Betalningsskyldigheten är beroende av den bidragsskyldiga förälderns inkomst enligt beslut om slutlig

skatt för ett visst i lagen angivet år till den del inkomsten överstiger 100 000 kronor (beloppet förslås höjas till 120 000 kronor i prop. 2016/17:216). Betalningsbeloppet motsvarar en viss procentandel av denna inkomst och är beroende av det totala antalet barn som den bidragsskyldiga föräldern är underhållsskyldig för. Betalningsskyldigheten kan under vissa förhållanden i stället bestämmas genom en skälighetsbedömning. Boföräldrarnas inkomster beaktas inte.

En förälder som är betalningsskyldig för underhållsstöd enligt 19 kap. SFB anses ha fullgjort sin underhållsskyldighet enligt föräldrabalken gentemot barnet intill det belopp som lämnas i underhållsstöd till barnet.

Om det i en lagakraftvunnen dom eller i ett avtal som godkänts av socialnämnden har bestämts att den bidragsskyldiga föräldern ska ha barnet hos sig under ett i lagen angivet antal dygn per kalenderår, kan den föräldern få tillgodoräknas ett avdrag när betalningsskyldigheten till Försäkringskassan bestäms (s.k. nettoberäkning). Om den bidragsskyldiga föräldern har fått tillgodoräkna sig ett avdrag genom nettoberäkning, ska underhållsstödet minskas med ett belopp som motsvarar avdraget.

Om den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin betalningsskyldighet, ska Försäkringskassan utan dröjsmål vidta åtgärder för att driva in fordringen. Försäkringskassan får emellertid på ansökan av den bidragsskyldiga föräldern under vissa förutsättningar bevilja anstånd med att fullgöra betalningsskyldigheten. Det belopp som beslutet om anstånd avser ska betalas före belopp som avser senare tid. En bidragsskyldig förälder som har en skuld till staten på grund av att han eller hon har haft anstånd ska, sedan anståndet har löpt ut, amortera på sin skuld enligt en i lagen fastställd metod.

Om den bidragsskyldiga föräldern inte betalar ett fastställt betalningsbelopp i rätt tid, ska han eller hon betala ränta på skulden.

Försäkringskassan får, på eget initiativ eller på ansökan av den bidragsskyldiga föräldern, under vissa förutsättningar efterge fordran i fråga om betalningsskyldighet och ränta.

Om den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin betalningsskyldighet, inte heller efter en betalningsuppmaning, och det inte finns något aktuellt beslut om anstånd eller eftergift, överlämnar Försäkringskassan som huvudregel fordringen till Kronofogde-

myndigheten för indrivning. Sådan indrivning ska begäras senast fem månader efter det att den äldsta fordringen skulle ha betalats, om inte särskilda skäl talar emot det.

Om den bidragsskyldiga föräldern är bosatt utomlands eller bor i Sverige och får lön eller annan inkomst från utlandet som inte kan tas i anspråk genom utmätning av lön m.m. enligt utsökningsbalken, gäller vissa särskilda bestämmelser. Om underhållsbidrag är fastställt, träder Försäkringskassan in i barnets rätt till sådant bidrag till den del som motsvarar det utbetalda underhållsstödet. En sådan civilrättslig fordran kan lättare drivas in i utlandet än en offentligrettslig fordran. När Försäkringskassan överväger att träda in i barnets nyss nämnda rätt behöver betalningsskyldighet för den bidragsskyldiga föräldern inte fastställas. För tid under vilken Försäkringskassan har trätt in i barnets rätt till underhållsbidrag får betalningsskyldighet inte beslutas. Om underhållsbidrag inte är fastställt kan Försäkringskassan förelägga boföräldern, eller vid förlängt underhållsstöd den studerande, att vidta eller medverka till åtgärder för att få ett sådant bidrag fastställt. Underhållsstöd lämnas inte om boföräldern, eller vid förlängt underhållsstöd den studerande, utan giltigt skäl låter bli att medverka till de åtgärder som Försäkringskassan begär i ett sådant föreläggande.

För Försäkringskassans handläggning av ärenden generellt gäller de allmänna handläggningsbestämmelserna i SFB och i förvaltningslagen (1986:223). För handläggningen av ärenden om underhållsstöd finns även vissa särskilda bestämmelser i 18 kap. 38–43 §§ SFB.

3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

Sverige ratificerade 1990 FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och har därmed förbundit sig att leva upp till konventionens bestämmelser. Dessa bestämmelser omfattar såväl medborgerliga och politiska som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter för barn. Med barn avses i konventionen som huvudregel varje människa under 18 år.

I konventionen finns fyra grundläggande principer som inte bara har egna självständiga betydelser utan som också ska genomsyra de övriga bestämmelserna i konventionen. Dessa principer

kommer till uttryck i bestämmelserna om icke-diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), rätten till liv och utveckling (artikel 6) samt rätten att komma till tals och få sin mening respekterad (artikel 12). I konventionen stadgas vidare bl.a. följande.

Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrarna, vårdnadshavarna eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet. Staterna ska för det ändamålet vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder (artikel 3.2). Varje barn har rätt att bli omvårdad av sina föräldrar (artikel 7.1).

Konventionsstaterna ska respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa (artikel 9.3).

Konventionsstaterna ska göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling (artikel 18.1). För att garantera och främja rättigheterna i konventionen ska konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran (artikel 18.2).

Konventionsstaterna ska erkänna rätten för varje barn att åtnjuta social trygghet, innefattande socialförsäkring, och ska vidta nödvändiga åtgärder för att förverkliga denna rätt. Förmånerna ska, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för barnets underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån för barnet eller för dess räkning (artikel 26).

Konventionsstaterna erkänner varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Föräldrarna eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling. Konventionsstaterna ska i

enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra nu aktuell rätt och ska vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och utarbeta stödprogram. Konventionsstaterna ska också vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa indrivning av underhåll för barnet från föräldrar eller andra som har ekonomiskt ansvar för barnet, både inom konventionsstaten och från utlandet (artikel 27).

Enligt den av riksdagen beslutade propositionen Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232) ska all lagstiftning som rör barn utformas i överensstämmelse med barnkonventionen.

4 Förändringar inom underhållsstödet

4.1 Ytterligare differentiering och höjning av underhållsstödet

Arbetsgruppens förslag: Underhållsstödet ska höjas med 150 kronor per månad för barn som är 11–14 år samt med 350 kronor per månad för barn som är 15 år eller äldre. Underhållsstöd ska därmed lämnas med 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 11 år, med 1 723 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 11 år till och med månaden då barnet fyller 15 år samt med 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp ska omprövas när ett högre underhållsstöd ska lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 11 eller 15 år. En ändring av betalningsbeloppet vid en sådan omprövning ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 11 eller 15 år.

Arbetsgruppens bedömning: Höjningen av underhållsstödet till ett barn som har fyllt 11 eller 15 år omfattas inte av socialförsäkringsbalkens krav på ansökan om ökning av en förmån.

Bakgrund

I den proposition som låg till grund för införandet av underhållsstödet anfördes att underhållsstödsbeloppet skulle motsvara unge-

får hälften av normalkostnaderna för ett barn sedan hänsyn tagits till det allmänna barnbidraget (prop. 1995/96:208 s. 40 f.).

När underhållsstödet infördes föreslogs det att underhållsstödet skulle lämnas med samma belopp som då gällde för underhållsstödets föregångare, bidragsförskottet, dvs. med 1 173 kronor per månad (prop. 1995/96:208 s. 39 f.). Det beslutades då att stödets storlek skulle anges i kronor i lagstiftningen och att beloppet inte längre skulle vara knutet till prisbasbeloppet (prop. 1994/95:25 och bet. 1994/95:FiU1). Beloppet för bidragsförskott utgjorde, per år räknat, 40 procent av prisbasbeloppet vilket ansågs motsvara kostnaden för att täcka ett barns behov. För 2017 skulle 40 procent av prisbasbeloppet motsvara 1 493 kronor per månad.

Beloppet om 1 173 kronor var oförändrat fram till 2006 då det höjdes med 100 kronor till 1 273 kronor. Från oktober månad 2015 höjdes underhållsstödets belopp ytterligare med 300 kronor till 1 573 kronor per månad och barn (se vårbudgetpropositionen för 2015, utgiftsområde 12). I proposition 2016/17:216 föreslår regeringen att underhållsstödet för barn som är 15 år eller äldre ska höjas med 150 kronor i månaden till 1 723 kronor från och med februari 2018.

Frågan om storleken på underhållsstödsbeloppet rymmer flera delfrågor. Dels vilka kostnader som kan anses utgöra normalkostnaden för barn i allmänhet i olika åldrar, dels vilka av dessa behov som underhållsstödet i så fall ska täcka.

Skälen för förslagen och bedömningen

Underhållsstödet är ett stöd till barnet. Stödet förskottas från det offentliga till barnets boförälder om den bidragsskyldiga föräldern av olika anledningar inte fullgör sin underhållsskyldighet. Underhållsstödet garanterar således att barn med särlevande föräldrar får ett visst bidrag till sin försörjning och kompenserar barnet för ett uteblivet underhållsbidrag upp till en viss nivå. Den förälder som inte bor tillsammans med barnet är skyldig att till Försäkringskassan betala ett belopp som helt eller delvis motsvarar det stöd som lämnats till barnet. Betalningsskyldigheten beror på hur stor föräldrarnas betalningsförmåga är. Med hänsyn till detta måste underhållsstödets nivå kunna motiveras utifrån vad ett barn i dag

behöver för att dess normalbehov ska vara tillgodosett. Frågan är om det nuvarande beloppet på 1 573 kronor per månad eller 1 723 kronor per månad för barn som är 15 år eller äldre, är tillräckligt för att täcka den andel av ett barns kostnader som stödet är avsett att täcka.

Hur bör ett barns grundbehov beräknas?

I det fall den bidragsskyldiga föräldern inte betalar underhållsbidrag eller betalar ett underhåll som är lägre än 1 573 kronor per månad, kan underhållsstöd betalas ut till den förälder barnet bor hos. Underhållsstödet kan med andra ord sägas ersätta eller komplettera ett underhållsbidrag från den bidragsskyldiga föräldern. Vid bedömningen av barnets behov måste det först konstateras att varje barns behov är individuellt. Som en utgångspunkt för hur barns behov i olika åldrar typiskt sett ser ut kan ledning hämtas från schablonberäkningar.

I Försäkringskassans beräkningsverktyg för underhållsbidrag används i dag Konsumentverkets schabloner för skäliga levnadskostnader vid bedömning av barnets behov, vilka varierar per åldersgrupp.¹

Ett annat alternativ skulle kunna vara att använda sig av schablonerna för beräkning av underhållsbidrag som var kopplade till prisbasbeloppet, och som byggde på Socialstyrelsens numera upphävda allmänna råd 1989:6, Underhållsbidrag till barn. I det sammanhanget bör det dock beaktas att de inte längre är gällande. De byggde ursprungligen på beräkningar från 1980-talet och det har tidigare lämnats synpunkter om att dessa schablonbelopp borde höjas (se bl.a. Underhållsbidrags- och bidragsförskottsutredningen, SOU 1995:26).

Det alternativ som i dag ligger närmast till hands när det gäller att beräkna hur stort grundbehovet är för barn i olika åldrar inom underhållsstödet är att utgå från Konsumentverkets beräkningar av skäliga levnadskostnader. Så har även skett vid tidigare överväganden i förarbeten och utredningar (se prop. 2004/05:116, Sär-

¹ Se Försäkringskassans webbplats:
https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/for_foraldrar_som_inte_lever_ihop/berakna-underhallsbidrag#/

levandeutredningen SOU 2011:51, kapitel 8 och avsnitt 13.4.6, prop. 2014/15:145 s. 22 samt prop. 2016/17:216 s. 14). De kostnadsposter som Konsumentverket har ansett bör ingå i barns grundbehov avser livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, hygien, barn- och ungdomsförsäkring, förbrukningsvaror, hemutrustning inklusive dator, media inklusive telefoni och internet, hemförsäkring, hushållsel, lokala resor (från sju år) och fickpengar (från sju år). Grundbehovens storlek varierar stort beroende på barnets ålder.

Vilka kostnadsposter ska ingå i barns och ungas normalbehov inom ramen för underhållsstödet?

När det gäller underhållsstödets storlek och vilka kostnader det bör täcka är det inte självklart att barns samtliga behov ska ingå i de normalkostnader som ska beaktas inom underhållsstödet. Underhållsstödet är avsett att vara ett grundskydd och ska ge barnet en rimlig försörjning när ett underhållsbidrag av olika anledningar uteblir från den underhållsskyldiga föräldern. Om barns hela faktiska och individuella behov, som ska ligga till grund för beräkning av underhållsbidrag, skulle ligga till grund även för underhållsstödets storlek skulle det innebära att staten i en alltför stor utsträckning skulle ta över föräldrars underhållsskyldighet.

Även i tidigare förarbeten som rör storleken på underhållsstödsbeloppet har bedömningar gjorts av barnets normalkostnader (se prop. 2004/05:116, s. 26, SOU 2003:42, s. 131 om beräkningar från Konsumentverket av skäliga levnadskostnader, prop. 2014/15:145 s. 22 och prop. 2016/17:216 s. 14). Arbetsgruppen anser, i likhet med vad som gäller i dag för underhållsstödet, att normalkostnaden för ett barn bör täcka dels de behov som ett barn vanligtvis har, dels en andel av hushållets gemensamma kostnader för t.ex. TV, telefon, hushållsel och liknande kostnader som påverkas av att det finns barn i hushållet (jfr prop. 2004/05:116, s. 25). Vid bedömning av vilka kostnadsposter som ska ingå i barns normalbehov inom underhållsstödet bör enligt arbetsgruppen det högsta beloppet för respektive åldersgrupp beaktas.

I underhållsstödets normalkostnader bör det utöver kostnader för barns grundbehov även ingå kostnader för förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg, spädbarnsutrustning och, såsom tidigare,

ett schabloniserat belopp på 300 kronor för olika varierande behov som barn kan ha i form av resor, husdjur, fritidsintressen, utflykter m.m. (se mer om detta nedan under rubriken *Övriga kostnader som inte ingår i grundbehovet men som bör beaktas inom underhållsstödet*).

I avsnitten nedan redogörs för vilka kostnadsposter som arbetsgruppen bedömer bör ingå i barnets normalbehov och som bör ligga till grund för underhållsstödets belopp.

När det gäller barns andel av bostadskostnaden bör en sådan kostnad inte beaktas inom underhållsstödet (jfr regeringens uttalande i prop. 2016/17:216 s. 15). Detta skulle innebära en dubbelkompensation för de boföräldrar som får både underhållsstöd och bostadsbidrag eller bostadstillägg. Drygt en tredjedel av boföräldrarna i underhållsstödssystemet får även bostadsbidrag enligt uppgifter från Försäkringskassan. Det ska heller inte bortses från att även den bidragsskyldiga föräldern ofta har vissa kostnader för bostad på grund av att barnet tidvis vistas hos honom eller henne.

Hänsyn bör tas till kostnaden för förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg när man beräknar behovet för barn. Med maxtaxan har kommunernas avgiftsuttag för dessa verksamheter minskat betydligt i spridning. Med hänsyn till omfattningen av inskrivna barn i förskola och att en majoritet av landets kommuner inte differentierar taxan beroende på barnets närvarotid, bör kostnaden för förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg beräknas med utgångspunkt från avgiftstaket för samtliga barn i åldrarna ett till nio år.² Den kostnad som beaktas inom underhållsstödet bör dock inte överstiga avgiftstaket. Även om andelen hushåll som har inkomster som ligger över maxtaxans tak (45 390 kronor i månaden för 2017) har ökat, bör kostnaden grundas på en lägre inkomst. Många barn har syskon vilket sammantaget innebär en lägre avgift. Barnet bör antas vara det yngsta barnet i hushållet, dvs. det barn där den högsta avgiften tas ut. Två låginkomsttagare med en gemensam bruttoinkomst på 30 000 kronor i månaden får i och med maxtaxan en avgift på 900 kronor i månaden för ett barn i förskola (jfr beräkningar i SOU 2011:51, avsnitt 8.2.5). För barn som är yngre än tre år

² Skolverket 2007, Avgifter i förskola och fritidshem 2016.

bedöms detta vara en rimlig kostnad att beakta inom ramen för underhållsstödet. Från och med höstterminen det år då barnet fyller tre år reduceras emellertid avgiften på grund av att barnet har rätt till 525 avgiftsfria timmar i förskolan. För barn som är tre år bedöms därför 750 kronor per månad vara en rimlig kostnad att beakta och för barn som är 4–9 år bedöms 600 kronor per månad vara en rimlig kostnad att beakta. Det saknas anledning att räkna med förskole- och fritidshemskostnad för barn som är äldre än så och för barn under ett år eftersom en förhållandevis liten andel av dessa barn deltar i sådan verksamhet eller omsorg (jfr regeringens uttalanden i prop. 2016/17:216 s. 16).

Kostnaden för spädbarnsutrustning bör, som Särlevandeutredningen tidigare konstaterat, anses ingå i normalkostnaden för barn (SOU 2011:51 s. 495). Även om spädbarnsutrustning till viss del införskaffas innan barnet föds, och således innan underhållsstöd börjar betalas ut, kan man vid beräkningen av barns normalbehov inte bortse från denna kostnad. Bilden av vad barn kostar blir annars orealistiskt låg. Kostnaden för spädbarnsutrustning enligt Konsumentverkets schabloner bör även fortsättningsvis fördelas under barnets första år.

Särlevandeutredningen gjorde bedömningen att det borde läggas till fler kostnadsposter i barns normalbehov som inte ingår i Konsumentverkets beräkningar, bl.a. kostnad för en enklare familjesemester och för mobiltelefon som de flesta äldre barn i dag har (SOU 2011:51, s. 495 f.). Utredningen ansåg att det var motiverat att en mindre kostnad för semester skulle ingå eftersom underhållsstödet ska utgöra ett grundskydd för barnet sett i ett längre perspektiv och att det primärt får anses vara föräldrarnas ansvar att bekosta och ordna med semester för barnet.³ Regeringen uttalade i prop. 2016/17:216 att det schablonbelopp om 300 kronor per månad som läggs till normalkostnaden inom underhållsstödet även kan inkludera en eventuell kostnad för en enklare semester. När det gäller kostnad för mobiltelefon finns det skäl som talar för att ett barns normalbehov bör anpassas i förhållande till samhällsutvecklingen och de kostnader som numera finns för

³ Inom kostnadsposten för fritid och lek som ingår i barns grundbehov inkluderas inte någon kostnad för semester. Utredningen beräknade kostnaden för en vecka på vandrarhem inklusive reskostnad med det billigaste färdmedlet på 100 mil tur och retur under sommarmånaderna. Per månad innebar detta en kostnad på 175 kronor från tre års ålder.

mobiltelefon. Konsumentverket har i sina beräkningar redovisat en separat kostnadspost för mobiltelefon för barn som är tio år eller äldre.⁴ Enligt arbetsgruppen är det rimligt att de belopp som Konsumentverket har beräknat för mobiltelefon läggs till i barnets grundbehov (180 kronor per månad för 10-åringar, 210 kronor för barn 11–14 år, 300 kronor för barn som är 15–17 år och 400 kronor för barn som är 18 år eller äldre).

Övriga kostnader som inte ingår i grundbehovet men som bör beaktas inom underhållsstödet

Utöver ovanstående grundläggande behov som de flesta barn har, bör det inom ramen för underhållsstödet vara rimligt att det i barns normalkostnader även ska ingå andra kostnader som barn kan ha (jfr regeringens uttalande i prop. 2016/17:216 s. 17). Underhållsstödets storlek bör inte motsvara nivån för ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eftersom det till sin konstruktion inte är avsett att vara vare sig ett helt tillfälligt stöd eller ett yttersta skyddsnet för barnet. Visserligen har underhållsstödet i förhållande till underhållsbidraget mer karaktären av ett grundskydd för att garantera en rimlig försörjning för ett barn med anledning av ett uteblivet underhåll, vilket medför att ett barns faktiska och individuella behov inte kan beaktas fullt ut inom ramen för underhållsstöd. Detta betyder dock inte att hänsyn inte bör tas till schabloniserade och genomsnittliga kostnader för behov som barn många gånger har för att vara likställda med barn som det inte lämnas underhållsstöd för.

Kostnaderna för barn och ungdomar kan naturligtvis variera från familj till familj. Exempel på detta är kostnad för umgängesresor, semesterresor, husdjur och fritidsintressen som i dag inte ingår i den beräknade kostnaden för barns och ungdomars grundbehov. I beräkningarna ingår inte heller merkostnader för eventuella funktionsnedsättningar, allergier eller sjukdomar.

Vid beräkning av barns och ungas normalbehov inom underhållsstödet har hitintills ett schablon tillägg om 300 kronor lagts till för kostnader som kan förekomma men som varierar i stor

⁴ Se Konsumentverkets webbplats www.konsumentverket.se, under Hushållets kostnader.

utsträckning mellan olika familjer. Ett sådant schablontillägg bör inte vara större än så. Det måste tas i beaktande att det även finns många barn med sammanboende föräldrar som lever med små ekonomiska resurser. Det talar för en viss försiktighet. Vid en sammantagen bedömning är det rimligt att det till de framräknade normalkostnaderna för barn och ungdomar även fortsättningsvis ingår ett belopp om 300 kronor per månad.

Vissa kostnader som avser mer individuella behov som kostsamma läkemedel, särskild kost, kostsamma umgängesresor eller speciella fritidsaktiviteter bör enligt arbetsgruppen inte ingå i det mer grundläggande och schabloniserade underhållsstödet. Sådana kostnadsposter kan dock beaktas inom ramen för barnets behov när ett civilrättsligt underhållsbidrag beräknas.

Den sammanlagda normalkostnaden för ett barn

De ovan förda resonemangen leder fram till de månadskostnader för barn och unga i olika åldrar som framgår av tabellen nedan. Underhållsstödsbeloppet ska motsvara ungefär hälften av normalkostnaden för ett barn sedan hänsyn tagits till allmänt barnbidrag eller studiebidrag. Den antagna normalkostnaden ska täcka ett barns normalbehov och motsvara en skälig levnadsnivå på lång sikt. Detta syfte med stödet ska gälla även fortsättningsvis. Utgångspunkten är således att halva kostnaden löper på den bidragskyldiga föräldern och att det är denna del som underhållsstödet ska täcka.

Tabell 4.1 Den sammanlagda normalkostnaden för ett barn, belopp i kronor per månad 2017

Ålder	0	1-2	3	4-6	7-9	10	11-14	15-16	17-19	20
Grundbehov	2 310	2 550	2 250	2 660	3 490	4 000	4 300	5 010	5 150	5 150
Plus:										
Förskola, fritidshem	0	900	750*	600*	600	0	0	0	0	0
Spädbarnsutrustning	1 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Övrigt- schablonbelopp	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300
Minus:										
Barn-/studiebidrag	1 250	1 250	1 250	1 250	1 250	1 250	1 250	1 250**	1 041***	1 250**
Summa	2 360	2 500	2 200	2 610	3 140	3 050	3 350	4 060	4 409	4 200
Hälften	1 180	1 250	1 100	1 305	1 570	1 525	1 675	2 030	2 205	2 100

*Avgiften för förskola har beräknats utifrån att barn har rätt till 525 avgiftsfria timmar i förskolan från och med höstterminen det år barnet fyller tre år.

** Avser barnbidrag för 15–16-åringar som är födda under tredje eller fjärde kvartalet. För övriga barn är beloppet som regel lägre. För 20-åringar kan underhållsstöd och studiebidrag endast lämnas t.o.m. juni det år de slutar gymnasiet.

*** Studiebidrag lämnas under tio månader om året i stället för tolv månader som barnbidraget.

Barnbidraget föreslås i BP för 2018 höjas till 1 250 kronor per barn från mars 2018.

Källa: Konsumentverkets beräkningar av skåliga levnadskostnader, Särlevandeutredningens betänkande SOU 2011:51 och Socialdepartementets beräkningar.

Beräkningarna ovan visar att normalkostnaden för barn sedan barnbidrag och studiebidrag har beaktats varierar från 2 200 kronor till 4 409 kronor per månad. De visar även att stödet behöver höjas för barn som är elva år eller äldre för att täcka halva normalkostnaden sedan hänsyn tagits till den föreslagna höjningen av allmänt barnbidrag och studiebidrag. Detta talar för att underhållsstödet behöver differentieras i ytterligare ett steg och höjas för barn som är 11–14 år samt höjas ytterligare för barn som är 15 år eller äldre.

Överväganden om nytt åldersdifferentierat underhållsstöd

En ytterligare differentiering av underhållsstödet utöver den som regeringen har aviserat i prop. 2016/17:216 för barn som är 15 år eller äldre har flera fördelar. Dels tydliggör det ännu mer att barns behov är olika, dels motsvarar det bättre de faktiska kostnaderna för barn i olika åldrar och framstår därmed som mer rättvist. En differentiering skulle också ligga i linje med att det är barnets behov som ska täckas och att underhållsstödet inte är att betrakta

som en generell inkomstförstärkning för ensamstående föräldrar. Det kan dessutom leda till att föräldrar i större utsträckning för samtal om vad som är ett rimligt underhåll utifrån varje enskilt barns ålder samt faktiska och individuella behov. Detta kan få till följd att det nuvarande underhållsstödsbeloppet blir mindre normerande för föräldrars uppfattning om underhållsbidragens storlek och förhoppningsvis inte blir det belopp som föräldrar med automatik enas om som underhållsbidrag för ett barn. Särlevandeutredningens undersökningar visade att endast ett fåtal barn, sju procent, fick mer än underhållsstödets (dåvarande) belopp i underhållsbidrag (SOU 2011:51, s. 336).

Av administrativa skäl framstår det dock inte lämpligt att ha en underhållsstödsnivå för varje ålderskategori då såväl beloppen som behovsbedömningarna grundar sig på schabloner och genomsnitt, samtidigt som de faktiska kostnaderna för barn i olika åldrar i praktiken varierar från fall till fall.

Det faktum att vissa av kostnaderna för barnet ökar med stigande ålder kompenseras i viss mån av att kostnaderna för förskola och pedagogisk omsorg då minskar. Trots det jämnas kostnaderna inte ut mellan barn i olika åldrar. Det talar också för att stödet bör differentieras beroende på barnets ålder.

En konsekvens av att differentiera underhållsstödet utifrån barnets beräknade normalkostnad skulle kunna vara att det nuvarande underhållsstödet på 1 573 kronor skulle behöva sänkas för barn som är yngre än sju år. Detta är dock enligt arbetsgruppen inte lämpligt då det skulle innebära en försämring av stödet för en stor grupp barn som för närvarande finns i systemet (jfr regeringens uttalanden i prop. 2016/17:216). Under åren 1997 till 2015 har underhållsstödet endast höjts med 100 kr per månad och barn.

Ett enhetligt belopp innebär att beloppet vissa år är högre än de kostnader det är avsett att täcka. Argument kan framföras om att en boförälder de år stödet objektivt sett är för högt, kan lägga undan en del av det för att använda under de år då stödet objektivt sett är för lågt. Detta förhållande framstår dock inte som realistiskt och torde enligt arbetsgruppen för flertalet ensamstående föräldrar vara förknippat med stora svårigheter. Studier visar dessutom att barn till ensamstående föräldrar löper större risk än andra barn att vara i en ekonomiskt utsatt situation (se t.ex. Försäkringskassans

Socialförsäkringsrapport 2016:6, Barnhushållens ekonomi – resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken). Samma studier visar även att många barn som lever i ekonomisk utsatthet är mottagare av underhållsstöd. Studierna visar även att ensamstående föräldrar med barn får en betydande del av sin försörjning från de familjeekonomiska stöden och då främst de behovsprövade bidragen. Av den disponibla inkomsten för samtliga barnfamiljer kommer knappt 9 procent från de familjeekonomiska stöden. Motsvarande andel beräknas vara 27 procent för ensamstående kvinnor med två eller flera barn och 14 procent för ensamstående män med två eller flera barn (se budgetpropositionen för 2018, utgiftsområde 12, s. 16).

Det är därför fördelningspolitiskt träffsäkert att differentiera underhållsstödsbeloppet så att det blir högre för de äldre barnen som har ett större normalbehov. Underhållsstödsbeloppet är avsett att täcka hälften av normalkostnaden för de barn som finns inom systemet. Det finns ingen önskan att omdefiniera detta syfte (prop. 2016/17:216 s. 20).

Det är även positivt för den ekonomiska jämställdheten att underhållsstödet höjs för barn som är 11 år eller äldre eftersom kvinnor till övervägande del är mottagare av underhållsstöd. För mer än en tredjedel av de bidragsskyldiga föräldrarna, som till övervägande del är män, innebär dock höjningen av underhållsstödet en ekonomisk försämring.

Mot denna bakgrund föreslår arbetsgruppen att underhållsstödet ska åldersdifferentieras i ett ytterligare steg och höjas med 150 kronor per månad för barn som är 11–14 år. Arbetsgruppen föreslår också att underhållsstödet ska höjas med ytterligare 350 kronor per månad för barn som är 15 år eller äldre. Sådana höjningar till 1 723 kronor respektive 2 073 kronor per månad och barn är motiverade då normalbehovet för äldre barn är större än för yngre barn.

Underhållsstöd i form av utfyllnadsbidrag (se 18 kap. 21–24 §§ SFB) ska beräknas med beaktande av de nya högre beloppen för underhållsstöd. Någon lagändring krävs inte för att en sådan beräkning ska göras.

Handläggningsfrågor

Regeringen har i prop. 2016/17:216 (s. 22) gjort bedömningen att det inte behövs någon ansökan enligt socialförsäkringsbalken för att underhållsstödet ska lämnas med ett högre belopp med anledning av att barnet har fyllt 15 år. Försäkringskassan ska i stället självmant ta upp frågan om ett högre underhållsstöd när ett barn som har rätt till underhållsstöd har fyllt 15 år. Någon särskild reglering om detta bedömdes inte vara nödvändig. Det finns inte skäl att göra någon annan bedömning när ett högre underhållsstöd ska lämnas med anledning av att barnet har fyllt 11 år. Även i dessa fall ska således Försäkringskassan självmant ta upp frågan.

Enligt 19 kap. 34 § SFB⁵ ska betalningsbeloppet för den bidragsskyldiga föräldern omprövas när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att det har fyllt 15 år. En ändring av betalningsbeloppet vid en sådan omprövning ska enligt bestämmelsen gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 15 år. Den aktuella bestämmelsen bör ändras som en konsekvens av att underhållsstödet även ska höjas för barn som har fyllt 11 år. Bestämmelsen bör föreskriva att en omprövning av betalningsbeloppet ska göras även i dessa fall samt att en ändring av betalningsbeloppet ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 11 år.

Avgiftsuttag inom socialtjänsten och förmåner till totalförsvarspliktiga påverkas av förslaget

Föräldrar har enligt 8 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) en skyldighet att bidra till en kommuns kostnader för ett barns vård i ett annat hem än det egna. Ett sådant avgiftsuttag bestäms enligt 6 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2001:937) för var och en av föräldrarna efter samma grunder som gäller för att bestämma betalningsskyldighet för underhållsstöd enligt 19 kap. SFB. Det belopp som respektive förälder ska bidra med får inte överstiga vad som för varje tid motsvarar underhållsstödsbeloppet enligt 18 kap. 20 § SFB. De förslag som lämnas i denna promemoria får därmed konsekvenser för hur stort kommunens

⁵ Lydelse enligt prop. 2016/17:216.

avgiftsuttag kan vara vid placeringar av barn utanför det egna hemmet. Om betalningsskyldigheten, med anledning av den föreslagna höjningen av underhållsstödet, kan fastställas till ett belopp som överstiger dagens 1 573 kr, dock maximalt 2 073 kronor för barn som är 15 år eller äldre och 1 723 kronor per månad och barn för barn som är 11–14 år, blir avgiftsuttaget högre.

Förslagen i denna promemoria har även betydelse för beräkningen av familjepening enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga. För tid som den bidragsberättigade är betalningsskyldig för underhållsstöd får, enligt 7 kap. 11 § nämnda förordning, familjepening inte överstiga summan av fastställd betalningsskyldighet och den del av fastställt underhållsbidrag som överstiger underhållsstödets belopp. Om underhållsstöd lämnas för ett barn för vilket familjepening har beviljats, ska enligt 11 kap. 8 § samma förordning familjepening som motsvarar fastställd betalningsskyldighet för underhållsstödet betalas för den bidragsberättigades räkning till Försäkringskassan.

5 Direktåtkomst för Försäkringskassan

5.1 Direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen

Arbetsgruppens förslag: Försäkringskassan ska få ha direktåtkomst till vissa uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om betalningsskyldighet för bidragsskyldig förälder enligt 19 kap. socialförsäkringsbalken.

Direktåtkomsten ska endast få omfatta uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244), identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, samt uppgift om den redovisningsperiod som deklARATIONEN avser.

Arbetsgruppens bedömning: Någon sekretessbrytande bestämmelse behöver inte införas för att Försäkringskassan ska få ta del av de aktuella uppgifterna genom direktåtkomst.

Skälen för förslagen och bedömningen

Enligt en bestämmelse, 2 kap. 8 c § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, som träder i kraft den 1 januari 2019 ska Försäkringskassan få ha direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst enligt 26 kap. socialförsäkringsbalken eller

beräkning av bostadsbidrag enligt 97 kap. socialförsäkringsbalken (prop. 2016/17:58).

Det finns behov av direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen även i vissa ärenden om underhållsstöd. Det gäller i ett ärende om betalningsskyldighet för bidragsskyldig förälder.

Beskattningsdatabasen är en samling uppgifter som med hjälp av automatiserad behandling används gemensamt i Skatteverkets beskattningsverksamhet för vissa uttryckligt angivna ändamål (2 kap. 1 § lagen [2001:181] om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet). Beskattningsdatabasen får enligt 2 kap. 3 § innehålla vissa där uppräknade uppgifter. Det gäller bl.a. uppgifter om en fysisk persons identitet, medborgarskap, bosättning och familjeförhållanden. Den innehåller även uppgifter om registrering för skatter och avgifter, underlag för fastställande av skatter och avgifter samt uppgifter om bestämmande av skatter och avgifter.

Det finns ingen legaldefinition av begreppet direktåtkomst. Den grundläggande innebörden anses dock vara att någon har direkt tillgång till information hos någon annan och på egen hand kan söka i den, dock utan att själv kunna påverka innehållet. Direktåtkomsten kan ge användaren möjlighet att även hämta hem information till sitt eget system och bearbeta den där (se t.ex. prop 2016/17:58 s. 127 och prop. 2007/08:160 s. 57 f.).

Högsta förvaltningsdomstolen har i ett avgörande ansett att gränsdragningen mellan vad som enligt bestämmelsen i 114 kap. 22 § SFB är direktåtkomst och annat utlämnande på medium för automatiserad behandling beror på om den aktuella upptagningen kan anses förvarad hos den mottagande myndigheten enligt 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen (HFD 2015 ref. 61).

Vissa allmänna överväganden om ett utökat utlämnande och den personliga integriteten

Automatiserad behandling av stora mängder personuppgifter kan medföra risker från integritetssynpunkt. Myndigheters behandling av stora informationsmängder som är samlade så att uppgifter är enkelt sökbara på elektronisk väg innebär en risk för att enskilda personer ska utsättas för oacceptabla intrång i den personliga sfären. Ett omfattande elektroniskt utlämnande av personuppgifter

innebär vidare att uppgifter får en större spridning. Det ger också mottagaren möjligheter att bearbeta information genom att t.ex. samköra den med sina egna register. Uppgifter som samlas tillsammans med andra uppgifter kan skapa en totalbild av en människas enskilda förhållanden och leda till att statens kännedom om personens privata förhållanden ökar, vilket kan innebära ett intrång i den enskildes personliga integritet.

I personuppgiftslagen (1998:204) och särskilda registerförfattningar för myndigheter finns bestämmelser som reglerar hur personuppgifter får behandlas hos de myndigheter som tar emot uppgifterna. Dessa bestämmelser ger således ett skydd för den enskildes integritet vid ett utbyte av uppgifter. Uppgifter får t.ex. behandlas av de mottagande myndigheterna endast om det behövs för vissa särskilda ändamål. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EC (allmän dataskyddsförordning), benämnd dataskyddsförordningen, börjar tillämpas i maj 2018. Förordningen ställer bl.a. särskilda krav på säkerheten vid personuppgiftsbehandlingen.

I promemorian EU:s dataskyddsförordning: Anpassade regler om personuppgiftsbehandling inom skatt, tull och exekution dnr Fi2017/02899/S3 föreslås författningsändringar som har bedömts behövliga med anledning av EU:s dataskyddsförordning. Förslagen innebär bl.a. att lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska utgöra komplettering till dataskyddsförordningen. I promemorian görs bedömningen att bestämmelser om när direktåtkomst får medges i bl.a. lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet och dess tillhörande förordning kan behållas (se avsnitt 7.8 i promemorian EU:s dataskyddsförordning). Promemorian har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Även utformningen av sekretessreglerna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ger ett skydd för den personliga integriteten hos mottagaren av uppgifter genom att obefogad spridning av uppgifterna motverkas.

När det gäller handläggningen av vissa ärenden, bl.a. sådana som rör förmåner för enskilda, är uppgifter om inkomster ofta av central betydelse vid handläggningen. Uppgifter om inkomst kan

ha direkt koppling till de materiella bestämmelserna i regelverket för den aktuella förmånen. Uppgifter av samma slag som de uppgifter som kan komma i fråga att lämna ut finns i dessa fall redan i stor utsträckning hos mottagaren. Den ökade kartläggningen av enskildas personliga förhållanden som utlämnandet medför är då begränsad, vilket enligt arbetsgruppens mening talar för att integritetsintrånget blir mindre. Uppgifter i beskattningsdatabasen kan ibland behövas för att kontrollera motsvarande uppgifter som har lämnats av enskilda till den mottagande myndigheten.

Flera myndigheter deltar i dag i elektroniska informationsutbyten med Skatteverket. Det har i dessa fall ansetts vara förenligt med kraven på skydd mot oacceptabla intrång i den personliga integriteten att tillåta dessa utbyten (se bl.a. prop. 2016/17:58).

Nuvarande informationsutbyte

Försäkringskassan har i dag ett elektroniskt informationsutbyte med Skatteverket inom olika förmånsslag. Av 7 § förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet framgår att vissa uppgifter ska lämnas ut från beskattningsdatabasen till Försäkringskassan. Uppgiftsskyldigheten omfattar bl.a. uppgifter som behövs för fastställande av underhållsstöd och betalningsskyldighet för sådant stöd enligt socialförsäkringsbalken. Uppgifterna som ska lämnas ut är bl.a. uppgifter enligt 19 kap. 11, 13 och 14 §§ SFB dvs. inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital (7 § förordningen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet andra stycket 1). Enligt 110 kap. 31 § SFB gäller också att bl.a. myndigheter på begäran från Försäkringskassan ska lämna uppgift som avser en namngiven person när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av nämnda balk. Med stöd av dessa bestämmelser lämnar Skatteverket i dag till Försäkringskassan bl.a. ut uppgifter ur den årliga kontrolluppgiften.

Direktåtkomst i ärenden om sjukpenninggrundande inkomst och bostadsbidrag

Den 1 januari 2019 träder 2 kap. 8 c § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet i kraft. Försäkringskassan får enligt bestämmelsen ha direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst (SGI) enligt 26 kap. socialförsäkringsbalken eller beräkning av bostadsbidrag enligt 97 kap. socialförsäkringsbalken. Direktåtkomsten får endast omfatta uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244), identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren och uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.

Samma dag, den 1 januari 2019, träder även en ny lydelse av 7 § förordningen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet i kraft (SFS 2017:391). Den nya bestämmelsen avser en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet för Skatteverket vid Försäkringskassans direktåtkomst till beskattningsdatabasen. Bestämmelsen innebär att Försäkringskassan, vid direktåtkomst till beskattningsdatabasen enligt 2 kap. 8 c § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, har rätt att ta del av uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244), identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, och uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.

Behovet av inkomstuppgifter i vissa ärenden om underhållsstöd

Inkomstuppgifter behövs vid handläggning av ansökan om underhållsstöd när betalningsskyldighet för den bidragsskyldiga föräldern ska fastställas. När fullt underhållsstöd lämnas för ett barn ska den bidragsskyldiga föräldern betala ett belopp till Försäkringskassan som helt eller delvis motsvarar det stöd som lämnats till barnet. Betalningsskyldigheten fastställs av Försäkringskassan. Enligt huvudregeln bestäms betalningsskyldigheten

för varje barn som har rätt till underhållsstöd till ett visst belopp per år (betalningsbelopp) enligt en schabloniserad metod. Betalningsskyldigheten är beroende av den bidragsskyldiga föräldrarnas inkomst enligt beslut om slutlig skatt för ett visst i lagen angivet år till den del inkomsten överstiger ett grundavdrag som den bidragsskyldiga får förbehålla sig för egna levnadskostnader. Betalningsbeloppet motsvarar en viss procentandel av denna inkomst och är beroende av det totala antalet barn som den bidragsskyldiga föräldern är underhållsskyldig för. Betalningsskyldigheten kan under vissa förhållanden i stället bestämmas till ett högre belopp genom en skälighetsbedömning.

Inkomstuppgifter behövs också för prövning av anstånd med betalning eller eftergift av den bidragsskyldiga föräldrarnas skuld till Försäkringskassan. Direktåtkomst får därför betydelse när det krävs tillgång till inkomstuppgifter. Det gäller när betalningsbeloppet ska fastställas genom en skälighetsbedömning, vid beslut om anstånd med betalning samt vid beslut om eftergift.

Uppgifter per betalningsmottagare som ska lämnas månadsvis i en arbetsgivardeklaration kommer även att kunna användas för kontroll av inkomstuppgifter. Det är av stort värde att få individbaserad information om intäkter som har lämnats månaden efter den månad inkomsten har betalats ut jämfört med att få del av en summerad information som är ett år gammal.

Försäkringskassan bör ges direktåtkomst i vissa ärenden om underhållsstöd

Arbetsgruppen bedömer att det finns skäl att införa en bestämmelse som tillåter att ett elektroniskt utlämnande av uppgifter på individnivå i en arbetsgivardeklaration eller en förenklad arbetsgivardeklaration ska få ske genom att Försäkringskassan får medges direktåtkomst till beskattningsdatabasen även i vissa ärenden om underhållsstöd. Syftet med att ge Försäkringskassan sådan tillgång till uppgifter är att förbättra både handläggnings- och besluts kvaliteten hos Försäkringskassan, öka effektiviteten för både den utlämnande och mottagande myndigheten samt förbättra kontrollmöjligheterna. Det är därför viktigt att myndigheten får ta del av såväl aktuella som äldre inkomstuppgifter.

Arbetsgruppen föreslår därför att Försäkringskassan ska få ha direktåtkomst till vissa uppgifter i beskattningsdatabasen när de behövs i ett ärende om betalningsskyldighet för en bidragsskyldig förälder. Direktåtkomsten innebär att Försäkringskassan inte i ett enskilt fall behöver begära ut inkomstuppgifter från Skatteverket, utan på egen hand kan söka den information som behövs i ärendet.

En given utgångspunkt är att endast uppgifter som behövs för det avsedda ändamålet ska omfattas av direktåtkomsten. Åtkomsten måste begränsas till de närmare typer av uppgifter som behövs för det i bestämmelsen angivna ändamålen. Bestämmelserna om direktåtkomst i ärenden om underhållsstöd bör formuleras på samma sätt som bestämmelserna om direktåtkomst i ärenden om sjukpenninggrundande inkomst och bostadsbidrag så att det framgår att direktåtkomst endast ska få medges om uppgifterna behövs i ett ärende om betalningsskyldighet för en bidragsskyldig förälder.

De uppgifter som ska få omfattas av direktåtkomst är uppgifter per betalningsmottagare i arbetsgivardeklarationer och förenklade arbetsgivardeklarationer, identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren samt uppgift om den redovisningsperiod deklareraren avser. Uppgifter om inkomster för en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration är inte utan integritetskänslighet, men är inte heller av det särskilt känsliga slaget.

Vilka uppgifter som ska redovisas per betalningsmottagare i arbetsgivardeklarationer framgår av bestämmelserna i 26 kap. 19 a–19 e §§ skatteförfarandelagen (SFL). Det rör sig bl.a. om uppgifter om olika ersättningar som har betalats ut. Av 26 kap. 4 § andra stycket SFL framgår att en förenklad arbetsgivardeklaration ska lämnas för varje betalningsmottagare.

Den föreslagna bestämmelsen om direktåtkomst omfattar sådana uppgifter som den uppgiftsskyldige har lämnat till Skatteverket i deklarerationerna. Den omfattar även sådana ändringar eller tillägg av uppgifterna som den uppgiftsskyldige ska göra enligt 26 kap. 40 § SFL. Vidare omfattas Skatteverkets rättelser av felaktiga eller uteblivna identifikationsuppgifter (jfr prop. 2016/17:58 s. 134).

En förutsättning för direktåtkomst är bl.a. att behörigheten att ta del av uppgifterna begränsas och att uppgifterna kan överföras på

ett tekniskt säkert sätt. De tekniska systemen måste utformas så att endast den typ av uppgifter som behövs i den aktuella ärendehandläggningen görs tekniskt tillgängliga för den mottagande myndigheten.

Förslaget om direktåtkomst i ärenden om underhållsstöd föranleder en ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. Frågan om ikraftträdande behandlas i avsnitt 6.

Någon ny sekretessbrytande bestämmelse behövs inte

Rätten till direktåtkomst till beskattningsdatabasen för Försäkringskassan i ärenden om betalningsskyldighet för bidragsskyldig förälder ska enligt arbetsgruppens förslag regleras i 2 kap. 8 c § lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. Direktåtkomsten enligt lagförslaget avser sådana uppgifter som anges i den sekretessbrytande bestämmelsen om uppgiftsskyldighet vid direktåtkomst i 7 § tredje stycket förordningen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet (i dess lydelse från och med den 1 januari 2019, se SFS 2017:391). Arbetsgruppen bedömer mot denna bakgrund att någon ny sekretessbrytande bestämmelse inte behöver införas för att Försäkringskassan genom direktåtkomst ska få ta del av de aktuella uppgifterna i ärenden om betalningsskyldighet för en bidragsskyldig förälder.

5.1.1 Sekretessfrågor

<p>Arbetsgruppens bedömning: Det behöver inte införas någon bestämmelse om sekretess för uppgifterna hos Försäkringskassan.</p>
--

Skälen för bedömningen: Arbetsgruppen har gjort bedömningen att Försäkringskassan ska ges rätt att genom direktåtkomst få ta del av uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, i en arbetsgivardeklaration, om uppgifterna behövs i ett ärende om

betalningsskyldighet för en bidragsskyldig förälder enligt 19 kap. socialförsäkringsbalken. Försäkringskassan har visserligen redan i dag rätt att på begäran få ta del av uppgifterna, om de behövs för handläggningen av ett ärende (se 110 kap. 31 § SFB). Genom förslaget om direktåtkomst tydliggörs dock frågan om uppgifterna har ett tillräckligt sekretesskydd hos Försäkringskassan.

Bestämmelser om skattesekretess finns i 27 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL. Sekretess gäller enligt 27 kap. 1 § andra stycket 1 OSL bl.a. i verksamhet som avser förande av eller uttag ur beskattningsdatabasen enligt lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som har tillförts databasen, så kallad databassekretess. Databassekretessen gäller för uppgifter som en myndighet får tillgång till genom direktåtkomst till beskattningsdatabasen. Eftersom databassekretessen är absolut kommer sekretess att gälla för sådana uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden som bara är tekniskt tillgängliga i beskattningsdatabasen hos mottagarna. När en uppgift i beskattningsdatabasen skrivs ut på papper eller på annat sätt används i den mottagande myndighetens verksamhet upphör dock Skatteverkets databassekretess att vara tillämplig hos den mottagande myndigheten (jfr prop. 2016/17:58 s. 146 och prop. 2010/11:78 s. 23).

När en uppgift i beskattningsdatabasen används i den mottagande myndighetens verksamhet kommer de sekretessbestämmelser som gäller hos den mottagande myndigheten fortfarande vara tillämpliga på uppgiften. Sekretessbestämmelserna är tillämpliga även på uppgifter som lämnas ut på annat sätt än genom direktåtkomst. Vad som nu ska bedömas är således om detta sekretesskydd är tillräckligt.

Det ska framhållas att Försäkringskassan har en primär sekretessreglering till skydd för enskilds personliga förhållanden i sådana ärenden som avses. Lagstiftaren har således tidigare gjort en avvägning mellan insynsintresset och behovet av skydd för uppgifter av personlig karaktär i dessa ärenden. Frågan blir om de nu aktuella uppgifterna är av sådan art att de föranleder en annan bedömning.

Enligt 28 kap. 1 § OSL gäller sekretess hos Försäkringskassan för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ett ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring. Det gäller således en presumtion för offentlighet. Uppgifter om en persons ekonomi faller under begreppet personliga förhållanden. Det torde dock mera sällan kunna hävdas att det medför men för den enskilde att lämna ut uppgifter om hans eller hennes ekonomi. Men för den enskilde ska anses följa på varje åtgärd som typiskt sett upplevs som en påtaglig nackdel för den berörde, även om åtgärden är fullt rättsenlig och i övrigt acceptabel (jfr prop. 1979/80:2 Del A s. 190).

Regeringen har bedömt att sekretesskyddet för uppgifter som Försäkringskassan inhämtar genom direktåtkomst till beskattningsdatabasen i ärenden om sjukpenninggrundande inkomst och bostadsbidrag är tillräckligt starkt enligt nuvarande bestämmelser i OSL. Regeringen ansåg därför att det inte fanns skäl att införa någon ny bestämmelse om sekretess för uppgifterna hos Försäkringskassan (se prop. 2016/17:58 s. 146 f.). Enligt arbetsgruppens mening finns det inte skäl att bedöma behovet av sekretesskydd annorlunda för uppgifter av samma slag som förekommer hos Försäkringskassan i ärenden om betalnings-skyldighet för en bidragsskyldig förälder. Någon bestämmelse om sekretess hos Försäkringskassan föreslås därför inte.

6 Ikraftträdande

Arbetsgruppens förslag: Lagändringen som avser barn som är 15 år eller äldre ska träda i kraft den 1 augusti 2018 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser september 2018.

Lagändringen som avser barn som är 11–14 år ska träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2019.

Lagändringen som avser direktåtkomst för Försäkringskassan till beskattningsdatabasen ska träda i kraft den 1 januari 2019.

Skälen för förslagen: Lagändringarna bör träda i kraft den 1 augusti 2018 när det gäller höjning av underhållsstödet för barn som är 15 år eller äldre samt den 1 januari 2019 för barn som är 11–14 år.

Såväl underhållsstödet som det belopp som en bidragsskyldig förälder ska betala till Försäkringskassan betalas månadsvis i förskott. De nya bestämmelserna om åldersdifferentierat underhållsstöd bör mot denna bakgrund tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser september 2018 för barn som är 15 år eller äldre samt februari 2019 för barn som är 11–14 år. Ändringen av bestämmelsen om omprövning av betalningsbeloppet är föranledd av att ett högre underhållsstöd även ska lämnas till ett barn som har fyllt 11 år. Ändringen träder i kraft den 1 januari 2019 och bör tillämpas första gången i fråga om betalningsskyldighet som avser februari 2019. Att betalningsbeloppet ska omprövas när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att

barnet har fyllt 15 år följer av det lagförslag som lämnas i prop. 2016/17:216 och som föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Den omständigheten att de nya bestämmelserna som avser barn mellan 11 och 14 år ska tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2019 innebär att Försäkringskassan kan verkställa ändringarna i samband med den årliga omprövning som görs när det finns ett nytt beslut om slutlig skatt (jfr 18 kap. 34 och 35 §§ samt 19 kap. 34 § SFB). Ändringar av underhållsstöd och betalningsbelopp gäller i dessa fall från och med februari året efter det år då beslutet om slutlig skatt meddelades.

Den 1 januari 2019 träder lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet i kraft (se prop. 2016/17:58). Genom lagändringen ges Försäkringskassan möjlighet att få direktåtkomst till beskattningsdatabasen i ärenden om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst och beräkning av bostadsbidrag. Den nu föreslagna lagändringen som avser direktåtkomst till beskattningsdatabasen för Försäkringskassan i ärenden om betalningsskyldighet för en bidragsskyldig förälder bör träda i kraft vid samma tidpunkt.

7 Konsekvenser

7.1 Konsekvenser för enskilda

7.1.1 Höjt underhållstöd för barn som är 11–14 år och 15 år eller äldre

När underhållsstödet höjs för barn som har fyllt 11 år får det positiva fördelningseffekter. I och med höjningen ökar inkomsten för boföräldrarna när barnet blir äldre. Den relativa ökningen är störst bland hushåll i de nedre decilerna som är fördelade efter disponibel inkomst, dvs. hushåll med de lägsta inkomsterna får mest relativ ökad inkomst.⁶

I december 2016 lämnades underhållsstöd för cirka 220 300 barn som betalades ut till cirka 137 700 boföräldrar. Vid samma tidpunkt fanns det ca 124 300 bidragsskyldiga föräldrar i underhållsstöds-systemet och 17 procent av dem bor utomlands. Andelen män bland bidragsskyldiga föräldrar utgör ca 87 procent. Bland boföräldrarna gäller det omvända förhållandet då cirka 87 procent är kvinnor.

För bidragsskyldiga föräldrar innebär förslaget att ett högre betalningsbelopp kommer att debiteras för de föräldrar som har en betalningsförmåga som överstiger grundavdragets storlek. I prop. 2016/17:216 föreslås en höjning av grundavdraget från 100 000 till 120 000 kronor per år. Beräkningar i denna promemoria utgår från det högre grundavdraget, 120 000 kronor. De föreslagna höjningarna av underhållsstödsbeloppet och förslaget om höjt

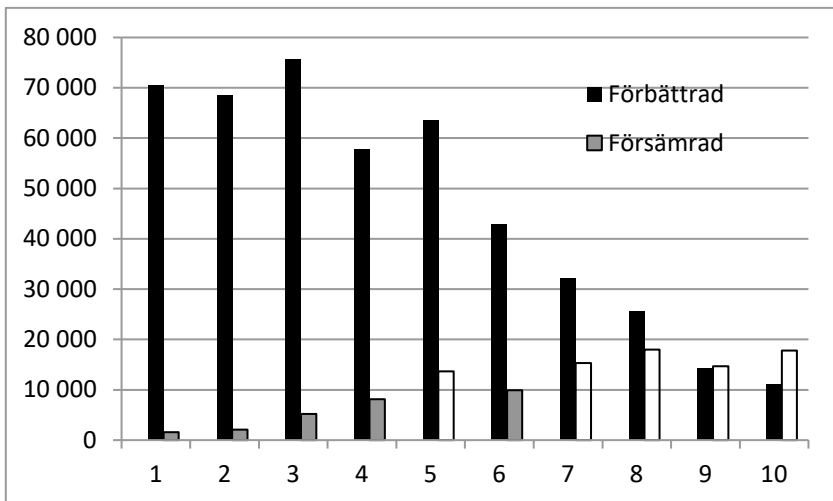
⁶ Inkomstklasserna är skapade som deciler vilket innebär att hushållen är uppdelade i tio lika stora grupper sorterade efter stigande inkomst. Den lägsta decilen (decil 1) innehåller de 10 procent av hushållen som har de lägsta inkomsterna och den högsta decilen (decil 10) innehåller de 10 procent av hushållen som har de högsta inkomsterna.

grundavdrag gör att cirka en femtedel av de bidragsskyldiga föräldrarna kommer att debiteras ett lägre betalningsbelopp.

De bidragsskyldiga föräldrarnas förmåga att återbetala ett belopp till Försäkringskassan som helt eller delvis motsvarar det lämnade underhållsstödet stiger i takt med barnets ålder, vilket beror på föräldrarnas inkomstutveckling. Totalt sett uppskattas att det efter regelförändringen blir cirka 13 procent av de bidragsskyldiga föräldrarna – exklusive dem som har skulder endast inom underhållsstödssystemet – som kommer att ha förmåga att återbetala hela underhållsstödsbeloppet på 1 573 kronor per månad för barn under 11 år, 1 723 kronor per månad för barn som är 11–14 år och 2 073 kronor per månad för barn som har fyllt 15 år.

Figur 7.1 och 7.2 visar att de föreslagna förändringarna ökar den fördelningsmässiga träffsäkerheten inom underhållsstödssystemet.

Figur 7.1 **Antal personer som bor i hushåll som får ökad respektive minskad inkomststandard per inkomstklass med anledning av förslagen, år 2019**

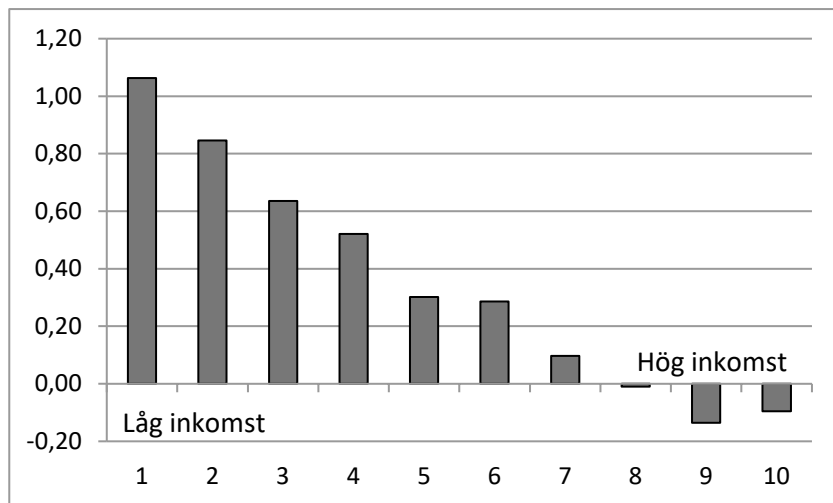

Källa: Socialdepartementet FASIT

Figur 7.1 visar att drygt 460 000 personer som bor i ett hushåll som berörs av förslagen beräknas få en förbättrad ekonomisk situation och att motsvarande antal personer som beräknas få en försämring är drygt 100 000 jämfört med dagens bestämmelser.

Den procentuella förändringen av disponibel inkomst för olika inkomstklasser (decil 1–10) framgår av figur 7.2. Det är hushållen med de lägsta inkomsterna som får störst påverkan av de aktuella förslagen. Diagrammet visar att inkomstdecil 1 ökar sin disponibla inkomst med mer än en procent.

Figur 7.2 Procentuell förändring av disponibel inkomst per konsumtionsenhet¹⁶ för de föräldrar som berörs av förslagen, 2019

Källa: Socialdepartementet FASIT

Tabell 7.1 nedan visar att det är cirka 155 000 föräldrar som får en bättre ekonomisk situation som en konsekvens av förslagen, varav drygt 124 000 är kvinnor. Bland de 72 000 föräldrar som får en försämrad ekonomisk situation är 56 700 män och 15 300 kvinnor. Tabell 7.2 visar att de som får det ekonomiskt bättre i genomsnitt

¹⁶ För att kunna jämföra disponibla inkomster för hushåll används en s.k. konsumtionsenhetsskala där konsumtionen är relaterad till hushållets sammansättning. Varje person i hushållet tilldelas en vikt och den disponibla inkomsten divideras med summan av vikterna för hushållets medlemmar. Kvoten blir disponibel inkomst per konsumtionsenhet, även kallad ekonomisk standard. För ett singelhushåll är vikten 1,0 och för t.ex. en familj med en vuxen och två barn under 20 år är vikten 1,94 (1+1,52+1,42). Om bägge hushållen har en disponibel inkomst på 240 000 kr blir den ekonomiska standarden för singelhushållet 240 000 kr per konsumtionsenhet medan den för barnfamiljen blir ca 123 700 kr (240 000/1,94) per konsumtionsenhet.

Källa: SCB

beräknas få cirka 3 200 kronor mer i disponibel inkomst per år. Motsvarande siffra för dem som får en sämre ekonomi är cirka 2 900 kronor per år.

Tabell 7.1 Antal föräldrar som får en högre respektive lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet uppdelat på kön, 2019

	Får det bättre	Får det sämre	Totalt
Kvinnor	123 800	15 300	139 100
Män	30 750	56 700	87 450
Samtliga	154 550	72 000	226 550

Källa: Socialdepartementet FASIT

Tabell 7.2 Genomsnittlig ökad respektive minskad disponibel inkomst fördelat på kön, i kronor per år, 2019

	Ökad	Minskad
Kvinnor	3 200	- 2 700
Män	3 250	- 3 000
Samtliga	3 200	- 2 900

Källa: Socialdepartementet FASIT

Brytpunkten för vid vilken betalningsgrundande årsinkomst den bidragsskyldiga föräldern tvingas betala ett högre belopp varierar med antal barn och barnens ålder. Brytpunkten blir 254 800 kronor om den bidragsskyldiga har ett barn som är under 11 år, 267 700 kronor om barnet är 11–14 år och 284 800 kronor om barnet är 15 år eller äldre. Bidragsskyldiga som har inkomster under brytpunkten samt de med barn under 11 år blir inte berörda av att underhållsstödet höjs. För de bidragsskyldiga som har inkomster över brytpunkten och har barn över 11 respektive 15 år innebär däremot förslagen en försämring då de får ett högre betalningsbelopp på grund av det höjda underhållsstödsbeloppet i dessa olika åldersintervaller. Försämringen innebär att betalningsbeloppet kan bli 150 kronor mer per månad om barnet är 11–14 år och 350 kronor mer om barnet är 15 år eller äldre.

Cirka 38 procent av de bidragsskyldiga föräldrarna beräknas få ett högre betalningsbelopp med de föreslagna höjningarna av underhållsstödet. Detta gäller främst de bidragsskyldiga som i dag har ekonomisk förmåga att återbetala ett fullt underhållsstöd.

I december 2016 fanns det cirka 124 300 bidragsskyldiga föräldrar som var betalningsskyldiga för underhållsstöd som lämnats för deras barn. Utöver dessa fanns det även 41 000 bidragsskyldiga som enbart har skulder att betala av, dvs. det lämnas inte längre något underhållsstöd för den bidragsskyldiges barn.

De bidragsskyldiga männen och kvinnorna fördelar sig förhållandevis jämnt över inkomstklasserna. Ungefär 10 procent av de bidragsskyldiga finns i vardera inkomstdecil. Ungefär 90 procent av de bidragsskyldiga har en disponibel inkomst över 139 000 kronor, dvs. befinner sig i inkomstdecil 2–10.

Med de föreslagna höjningarna av underhållsstödet för barn som är 11 år eller äldre kommer antalet bidragsskyldiga som har förmåga att återbetala hela det lämnade underhållsstödet att minska. Detta gäller oavsett hur många barn den bidragsskyldiga är underhållsskyldig för.

För att visa på fördelningseffekter av de föreslagna ändringarna har Socialdepartementet gjort beräkningar på hushållsnivå. Beräkningarna visar storleken på den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet och beräkningarna är baserade på prognoser för 2018. En jämförelse mellan den disponibla inkomsten för de olika hushållstyperna bidragsskyldiga respektive boföräldrar, jämfört med samtliga hushåll eller samtliga barnfamiljer i riket, visar att boföräldrarna har lägst disponibel inkomst.

Tabell 7.3 Genomsnittlig disponibel inkomst per konsumtionsenhet baserat på prognos för 2018

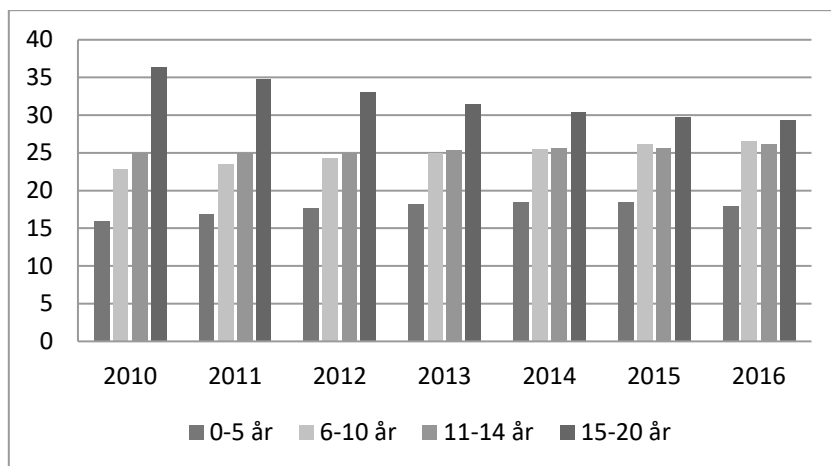
Hushållstyp	Disponibel inkomst/ke i kronor
Samtliga hushåll i riket	288 000
Samtliga barnfamiljer i riket	255 600
Bidragsskyldiga föräldrar	298 600
Boföräldrar	211 800

Källa: Socialdepartementet FASIT

Över den senaste tioårsperioden har antalet underhållsstöd minskat från 286 000 barn i december 2006 till 220 000 barn i december 2016. I dag lämnas fullt underhållsstöd på 1 573 kronor per månad för nästan 199 000 barn. Under de senaste åren har åldersfördelningen bland barn som det lämnas fullt underhållsstöd för varit förhållandevis konstant. Gruppen 0–5-åringar har motsvarat

ungefär 17 procent av alla barn som det lämnas underhållsstöd för under åren 2010–2016. Gruppen 6–14-åringar har ökat andelsmässigt från 48 till 53 procent, medan åldersgruppen 15–20-åringar har minskat andelsmässigt från 36 till 29 procent.

Figur 7.3 Barn som det lämnas fullt underhållsstöd för, fördelat efter åldersgrupp, andel i procent, 2010–2016

Källa: Försäkringskassan

7.1.2 Konsekvenser för barn

De föreslagna höjningarna av underhållsstödet kommer alla barn inom underhållsstödssystemet som har fyllt 11 år till del. Barn har olika behov i olika åldrar och normalkostnaden för äldre barn är högre än för barn under 11 år. Genom förslagen kommer dessa barn således att få sina behov tillgodosedda i högre utsträckning. Barn kan naturligtvis ha olika behov av andra skäl än ålder men det finns inom ramen för underhållsstödssystemet inte möjlighet att individanpassa beloppet på det sätt som ska göras när ett civilrättsligt underhållsbidrag fastställs.

En åldersdifferentiering skulle även kunna ha en positiv inverkan på föräldrar som har kommit överens om ett underhållsbidrag om de ser över underhållsbidragets storlek i takt med att barnet blir äldre och kostar mer.

7.1.3 Konsekvenser för jämställdheten

De familjeekonomiska stöden är allt mer inriktade på att tydliggöra jämställdheten mellan föräldrarna och deras gemensamma ansvar för barnet. Det är därför viktigt att detta framhålls även när föräldrarna inte lever tillsammans. Föräldrarna har då fortfarande ett gemensamt försörjningsansvar för barnet och ska se till att barnets behov tillgodoses på bästa sätt. Föräldrarna måste efter en separation fortsätta att samarbeta i frågor som gäller barnet, och i detta ingår frågor som rör underhållsskyldighet för barn.

Förslagen om en höjning av underhållsstödet för barn som är 11 år eller äldre bedöms få positiva effekter på den ekonomiska jämställdheten då kvinnor till övervägande del är mottagare av underhållsstöd. Av de boföräldrar som mottog underhållsstöd i december 2016 var 87 procent kvinnor. Cirka tre av fyra boföräldrar är ensamstående. En höjning av underhållsstödet innebär därmed en förstärkning av kvinnors ekonomiska situation vilket påverkar den ekonomiska jämställdheten positivt. För de bidragsskyldiga föräldrarna innebär höjningen av underhållsstödet för barn som är 11 år eller äldre att 38 procent av de bidragsskyldiga får en ekonomisk försämring på upp till 350 kronor per barn och månad. Av de bidragsskyldiga föräldrarna är likaledes 87 procent män.

7.1.4 Konsekvenser med anledning av att Försäkringskassan får direktåtkomst

Arbetsgruppen lämnar förslag om att Försäkringskassan ska få ta del av vissa inkomstuppgifter genom direktåtkomst till Skatteverkets beskattningsdatabas, om uppgifterna behövs i ett ärende om betalningsskyldighet för utgivet underhållsstöd. Förslaget syftar bl.a. till att handläggningen hos Försäkringskassan ska bli enklare och snabbare samt att besluts kvaliteten ska bli högre, vilket kan antas vara positivt även för de berörda föräldrarna.

Det är främst bidragsskyldiga föräldrar som berörs av förslaget men även barn vars inkomster påverkar underhållsstödets belopp. Ungefär 124 300 bidragsskyldiga föräldrar är betalningsskyldiga för underhållsstöd som lämnats för deras barn.

Uppgifter per betalningsmottagare som ska lämnas månadsvis i en arbetsgivardeklaration kommer att kunna användas för kontroll av inkomstuppgifter, till exempel vid skälighetsbedömning av betalningsbeloppet eller vid prövning av anstånd och eftergift. Cirka 3 500 ärenden är för närvarande föremål för skälighetsbedömning, cirka 10 000 bidragsskyldiga föräldrar ansöker årligen om anstånd och ungefär 400 föräldrar ansöker om eftergift varje år. En förälder som vill ha förlängt anstånd med betalningen efter ett år måste lämna in en ny ansökan.

Uppgifter om inkomster för den bidragsskyldiga föräldern i en arbetsgivardeklaration är inte utan integritetskänslighet, men är inte heller av det särskilt känsliga slaget. Det är endast uppgifter som behövs för det avsedda ändamålet som ska omfattas av direktåtkomsten. På så sätt begränsas otillbörliga intrång i den enskildes integritet.

7.2 Konsekvenser för staten

7.2.1 Höjt underhållsstöd för barn som är 11–14 år och 15 år eller äldre

En avgörande faktor för att kunna göra beräkningar av de ekonomiska konsekvenserna för staten av en höjning av underhållsstödet för barn som är 11 år eller äldre, är i vilken omfattning de bidragsskyldiga föräldrarna har förmåga att återbetala det lämnade underhållsstödet.

En klar majoritet, cirka 90 procent, av underhållsstöden lämnas som fullt underhållsstöd. I december 2016 fanns det ca 124 300 bidragsskyldiga föräldrar i underhållsstödssystemet. Av det belopp som de bidragsskyldiga föräldrarna är betalningsskyldiga för återbetalas cirka 70 procent (avser 2016). De debiterade beloppen motsvarar i sin tur drygt 40 procent av den totala kostnaden för lämnade underhållsstöd.

De bidragsskyldiga föräldrarnas debiteringsgrad såväl som betalningsgrad ökar i takt med barnens ålder. Det är i sig helt naturligt eftersom en majoritet av de bidragsskyldiga föräldrarna, i likhet med de flesta andra, har en positiv löneutveckling. Detta avspeglar sig i såväl Försäkringskassans beräkning av vad den bidragsskyldiga föräldern bör kunna betala, som i vilken utsträck-

ning de faktiskt gör det. En bidragande anledning är att bidragsskyldiga föräldrar är färre än antalet barn, dvs. varje bidragsskyldig är betalningsskyldig för i snitt 1,67 barn.

Ett åldersdifferentierat underhållsstöd innebär att underhållsstödsbeloppet varierar med barnets ålder och följer utvecklingen av den ökade kostnaden för barnets behov. De bidragsskyldiga föräldrarnas förmåga att betala ett belopp till Försäkringskassan som helt eller delvis motsvarar det lämnade underhållsstödet stiger i takt med barnets ålder, vilket beror på föräldrarnas inkomstutveckling. Eftersom barn i de högre åldersgrupperna är fler inom underhållsstödssystemet innebär det att kostnaden för att åldersdifferentiera stödet då kan mildras något med anledning av bidragsskyldiga föräldrars stigande inkomster.

Ekonomiska konsekvenser för staten

En höjning av underhållsstödets belopp ökar statens kostnader för underhållsstödsanslaget. Förslagen innebär en ökning av anslaget för underhållsstöd med cirka 52 miljoner kronor under 2018, 244 miljoner kronor under 2019, 248 miljoner kronor under 2020 och 251 miljoner kronor under 2021. Att beloppet är betydligt lägre 2018 beror på att höjningen av underhållsstödet till barn som är 15 år eller äldre ska träda i kraft från och med augusti månad och tillämpas på underhållsstöd och betalningsskyldighet från och med september månad samma år.

Förslagen innebär också en mindre ökning av Försäkringskassans förvaltningsanslag. Försäkringskassan har beräknat att handläggningskostnaderna ökar med 1,3 miljoner kronor per år med anledning av förslagen. Kostnaden för it-investeringar m.m. uppgår totalt till cirka 18,2 miljoner kronor. Avskrivningarna fördelas dock på fem år. Försäkringskassan har i budgetpropositionen för 2018 fått medel till en del av kostnaderna för införandet.

Tabell 7.4 Ekonomiska konsekvenser av promemorians förslag per år

	2018	2019	2020	2021
Underhållsstöd	52	244	248	251
Förvaltningskostnad	6	5	5	5
Totalt	58	249	253	256

Källa: Socialdepartementet

Förvaltningskostnaderna fördelar sig på följande kostnadsposter:

Tabell 7.5 Förvaltningskostnader för Försäkringskassans administration med anledning av förslagen, miljoner kronor

	2018	2019	2020	2021	2022
It-kostnad (18,2 mnkr/5 år)	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6
Kravställning mot it och normerande styrdokument		1,1			
Handläggningskostnad (löpande)	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Summa	6	4,9	4,9	4,9	4,9

Källa: Försäkringskassan

7.2.2 Konsekvenser för staten med anledning av direktåtkomst för Försäkringskassan

Den 1 januari 2019 kommer Försäkringskassan att få direktåtkomst till beskattningsdatabasen i ärenden om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst och beräkning av bostadsbidrag. Arbetsgruppens förslag innebär att Försäkringskassan får möjlighet att ta del av vissa uppgifter genom direktåtkomst i beskattningsdatabasen även i ärenden om betalningsskyldighet för underhållsstöd.

Sådan direktåtkomst till vissa inkomstuppgifter bedöms kunna förbättra kvaliteten i Försäkringskassans beslut om betalningsskyldighet för underhållsstöd. Myndighetens kontrollmöjligheter ökar genom tillgången till inkomstuppgifter genom direktåtkomst. Förslaget om direktåtkomst bedöms även leda till enklare och snabbare handläggning genom ett effektivare informationsutbyte mellan de aktuella myndigheterna.

Ekonomiska konsekvenser

De ekonomiska konsekvenserna för underhållsstödet specifikt är svårt att uttala sig om i dagsläget. Det hänger ihop med förslagen om direktåtkomst för ärenden om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst och beräkning av bostadsbidrag. Förslaget om direktåtkomst för ärenden om betalningsskyldighet inom underhållsstöd torde inte påverka handläggningskostnaderna. Handläggningen blir förvisso mer effektiv vid direktåtkomst men den kan också leda till att fler ärenden kontrolleras. De ekonomiska konsekvenserna kan däremot framöver komma att påverkas av förändringar inom behovsprövade socialförsäkringsförmåner till barnfamiljer.

Konsekvenser för domstolar

Arbetsgruppen bedömer att de allmänna förvaltningsdomstolarna inte kommer att påverkas mer än marginellt eftersom det inte finns skäl att förvänta sig en ökning av antalet överklaganden till följd av förslaget. Eventuella merkostnader torde kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

7.3 Konsekvenser för kommuner

När underhållsstödsbeloppet höjs för barn som har fyllt 11 respektive 15 år får berörda boföräldrar en ökad inkomst. Höjningen av underhållsstödsbeloppet innebär därmed minskade kostnader för kommunerna i den mån hushållen får försörjningsstöd.

De föräldrar som trots det höjda underhållsstödet får ett högre betalningsbelopp torde ha sådana inkomster som gör att de inte är aktuella för försörjningsstöd. Normalt sett beviljas inte försörjningsstöd för att täcka kostnader för underhållsstöd. Sammantaget innebär detta att det inte blir ökade kostnader för kommunerna med anledning av förslagen.

De förslag som lämnas i denna promemoria får även konsekvenser för kommunens avgiftsuttag vid placeringar av barn utanför det egna hemmet. Föräldrar har en skyldighet att bidra till

en kommuns kostnader för ett barns vård i ett annat hem än det egna. Ett sådant avgiftsuttag bestäms efter samma grunder som gäller för att bestämma betalningsskyldighet för underhållsstöd. Förslagen innebär att kommunen kan ta ut högre avgifter när föräldrarnas betalningsbelopp höjs vid placering av äldre barn.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

18 kap.

20 §

Paragrafen fastställer beloppet för fullt underhållsstöd. Om inte annat följer av 21–24 och 26–30 §§, lämnas fullt underhållsstöd.

Enligt förslag i prop. 2016/17:216 ska underhållsstöd lämnas med ett högre belopp med anledning att barnet har fyllt 15 år. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Ändringen av bestämmelsen innebär att det belopp som ska lämnas i fullt underhållsstöd från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år höjs från 1 723 kronor per månad (enligt förslaget i prop. 2016/17:216) till 2 073 kronor per månad, dvs. en ökning med 350 kronor.

Övervägandena finns i avsnitt 4.

Ikraftträdandebestämmelser

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 augusti 2018.

Av *andra punkten* framgår att den nya bestämmelsen tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser september 2018. Det innebär att Försäkringskassan i augusti 2018 kan besluta om och betala ut underhållsstöd för september månad samma år med tillämpning av den nya bestämmelsen. Andra punkten omfattar enligt sin lydelse inte betalningsskyldighet, eftersom det inte införs någon ny bestämmelse om betalningsskyldighet i 19 kap. En konsekvens av ett höjt underhållsstöd är däremot att den bidrags-skyldiga förälderns betalningsbelopp påverkas från och med samma tidpunkt som höjningen (jfr 19 kap. 2 och 3 §§ samt 19 kap. 34 § enligt förslaget i prop. 2016/17:216). Den aktuella lagändringen

innebär således att Försäkringskassan i augusti 2018 kommer att behöva fatta beslut om nya betalningsbelopp för tid från och med september 2018.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

8.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

18 kap.

20 §

Paragrafen fastställer beloppet för fullt underhållsstöd. Om inte annat följer av 21–24 och 26–30 §§, lämnas fullt underhållsstöd.

Ändringen av bestämmelsen innebär att fullt underhållsstöd ska lämnas med 1 723 kronor per månad från och med månaden efter den då barnet har fyllt 11 år till och med månaden då barnet fyller 15 år. Underhållsstödet differentieras därigenom utifrån tre åldersgrupper (barn yngre än 11 år, barn 11–14 år samt barn 15 år och äldre). För barn i den nya ålderskategorin 11–14 år innebär ändringen en höjning av underhållsstödet med 150 kronor per månad.

Övervägandena finns i avsnitt 4.

19 kap.

34 §

Paragrafen avser omprövning av betalningsbeloppet enligt 16 § (jfr prop. 2016/17:216 s. 41 f.).

Första stycket anger i vilka fall betalningsbeloppet ska omprövas. Genom ett tillägg till *tredje punkten* föreskrivs att betalningsbeloppet även ska omprövas när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 11 år (se förslaget i 18 kap. 20 §).

Andra stycket anger från och med vilken månad en ändring av betalningsbeloppet ska gälla vid en omprövning. Sista meningen i stycket ändras som en konsekvens av ändringen i första stycket. Vid en sådan omprövning som avses ska ändringen således gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 11 år.

Övervägandena finns i avsnitt 4.

Ikraftträdandebestämmelser

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 januari 2019.

Av *andra punkten* framgår att de nya bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2019.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

8.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

2 kap.

8 c §

Bestämmelsen reglerar Försäkringskassans direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen hos Skatteverket (se prop. 2016/17:58 s. 198 f.). Enligt bestämmelsen får Försäkringskassan ha sådan direktåtkomst, om uppgifterna behövs i ett ärende om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst enligt 26 kap. socialförsäkringsbalken eller beräkning av bostadsbidrag enligt 97 kap. socialförsäkringsbalken. Ändringen i *första stycket* innebär att Försäkringskassan även får ha direktåtkomst till beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om betalningsskyldighet för bidragsskyldig förälder enligt 19 kap. socialförsäkringsbalken. Av det oförändrade *andra stycket* framgår vilka uppgifter i beskattningsdatabasen som direktåtkomsten får omfatta.

Bestämmelsen i 2 kap. 8 c § är ny och träder i kraft den 1 januari 2019. Från och med detta datum får således Försäkringskassan ha direktåtkomst till de aktuella uppgifterna i beskattningsdatabasen.

Övervägandena finns i avsnitten 5 och 6.